

II
L. 26843
e 94

Litt. 2.

8 br

32
1867

Kranjci pazite!

Prostemu ljudstvu v poduk in prevdarek pri novih
volitvah za kranjski deželni zbor.

Drayotin Dežman.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & F. Bamberg.

1867.

Kranjci pazite!

Prostorni ljudstvo v podobni predstavi pri novih
volitvah za kranjski deželni zbor.

V Ljubljani

Antonia in kollektivni št. št. Križanec & F. Bannert

1907

Presvitli cesar so kranjski deželni zbor, kateri je bil mesca januarja zvoljen, razpustili, ter so nove volitve zavkazali.

Zadnič ste po nasvetu narodnega volilnega odbora poslušali glas častite duhovščine. Šest duhovnov ste za poslance zvolili. Deželni zbor od leta 1861 je razun milostljivega knezoškofa le enega duhovna med svojimi udji štel, pa je vendar šest let srečno preživel, cel njemu po postavi odmerjeni čas. Zadnji deželni zbor je po štirinajstdnevnem hiranju umerl, vsi šest dušni zdravniki ga niso zamogli pri življenju ohraniti. Duhovščina toraj ni bila srečna botra novorojenemu zboru, njega kerst in pogreb je pa Vam veliko stroškov prizadjal.

In zopet Vas kliče narodni volilni odbor, da bi ravno tiste poslance volili, kakor zadnič, opominjaje Vas, da se oni bojujejo za vero, za cesarja, za domovino.

Ali nam gre zdaj zares za vero? Od ktere strani ji nek nevarnost proti? Ali od cesarske vlade? Saj je sploh znano, da je cesarska rodovina od nekdej naj zvestejši varhinja katoličanstva.

Pa so morebiti tisti Kranjci sovražniki vére, ki so bili v predzadnem zboru v večini? Pervi poklic narodnega volilnega odbora je na to tezal, da so oni sovražniki ljudstva, to sumnjo so vsi gospodje korarji Ljubljanske stolnice razun enega poterdili, tudi obá dohtarja svetega pisma Leo Vončina in Andrej Čebašek sta jo podpisala, ni toraj čuda, da so jo nekteri ognjeni kaplani v srečen izid volitev bolj na obširno, vmes tudi prav debelo izpeljevali, s tem pristavkom, da uni hočejo Vas Prusom in luteranstvu izdati.

Na to natolcevanje Vam bodi rečeno: Mi vsi, ki smo se od matere slovenščino učili, naj se zovemo Slovence ali Kranjce, smo vsigdar zvesti katoličani. Deželni zbor se nima v verske reči vtikati. Sicer šolske in cerkvene reči v mejah splošnih postav v njegovo delavnost spadajo. Saj tudi Vaši srenjski odbori vmes sklepajo o plači duhovna, o mežnarjevi biri, o zidanji cerkvà, o

napravi novih zvonov i. t. d. Če bi kdo pri volitvi srenjskih mož Vaše glasove za ključarja ali za mežnarja nabiral, kričaje: „Srenjčani, za vero nam gre!“ pač bi mu osle kazali.

Glejte! tudi Ljubljana, ktera se Vam kot pobožno in narodno mesto v izgled stavi, ni duhovnov v deželni zbor volila. Med pet sto in trideset Ljubljanskimi volivci, ki so se pri zadnih volitvah vdeležili, je le en sam dvema duhovnama glas dal.

Ne nakladajte toraj duhovnam še težko butaro deželnega poslanstva, s tem bi jih le od njih ovčie ločili, nad katerimi kot zvesti dušni pastirji vedno čuvati morajo.

Če pa zares vera med ljudstvom peša, tega gotovo niso deželni zbori krivi. Naj oznanovavci vere na to gledajo, da se keršanska zapoved ljubezni do bližnega tudi v djanji izpolnuje, naj tiste zavračajo, ki le v ustah medene besede miru in sprave imajo, v djanji pa le nemir in serditost med ljudstvo trosijo, naj časniki, od duhovnov vredovani, odnehajo od nespodobnega napadanja častivrednih duhovnov in drugih značajnih mož, kateri se prederznejšo družih misel biti, kot oni, s tem bodo lep izgled posvetnim časnikarjem dali.

Narodni volilni odbor pravi na dalje, da od njega priporočani poslanci se bodo kakor dozdej, tudi za naprej za cesarja poganjali.

To opravičenje je pač nekako zvijačno zamotano.

Treba ga je rahlo razvozljati. Presvitli cesar so zastopnike kranjskega ljudstva za tega voljo domú poslali, ker nasveti teh mož bi bili popolnoma uničili cesarjeve namene zastran uravnave našega cesarstva. Kranjski deželni zbor je bil zdaj zato skup sklican, da bi poslance za ustavni deržavni zbor na Dunaji volil. Tam se bo končno razprava med Ogri in med neogerskimi deželami sklenila. Cesarska vlada je pot do te obravnave gladila, ona se je z Ogri porazumela, dovolila je jim samoupravstvo v obilni meri, ustregla je jim z ogerskim ministerstvom, kterege so vedno tirjali.

Ali se je pri tej razpravi tudi v prid cele Avstrije ravnalo, ali je zdaj še mogoče, Ogre v bolj ozko zvezo z drugimi narodi privabiti, kakor so oni v svojem zboru razodeli, čez vse to bodo zastopniki deželà na Dunaji govorili.

Ta zbor bo pa tudi končno določil, kako naj se splošne državne zadeve za naprej skupno z Ogri rešijo, kako naj se ustavne pravice neogerskih dežel širijo in uterdijo, da mi ne ostanemo za Ogri.

Berž ko je cesarska vlada naznanila, kako ona misli sedanjim državnim homatijam konec storiti, so se iz slovanskih dežel glasovi zaslišali: „Zdaj gre za slovansko reč, za narodnost Slovanov, toraj morajo vsi avstrijski Slovani ene misli biti!“

V potrebno porazumljenje se je nekoliko deželnih poslancev iz Pemskega, Moravskega, Galicijskega, Kranjskega in iz spodnega Štajerja na Dunaji snidilo. Pa tudi nemški Tiroinci so svojega zastopnika tje poslali, toraj se je že tù kazalo, da preuredba Avstrije tudi Nemce in vse druge narode našega cesarstva enako zadeva.

O izidu slovansko-tirolskega shoda se po časnikih ni nič gotovega zvedilo, niso hotli svoje sklepe na veliki zvon obešati. Še le v zborih imenovanih dežel se je jedro ondotnih dogovorov olupilo. Povdarjali so avtonomijo ali samoupravstvo posameznih dežel, in nekdanje stare deželne pravice. Pa leté so plesnjeve, čudilo bi se jim ljudstvo, če bi od mertvih vstale, ker so le posebnim stanovam v prid, kakor visoki duhovščini, grajščakam, nekoliko mestam; še bolj pa bi se ljudstvo čudilo, viditi, da s temi starimi pravicami tudi tlaka in desetina vstajate, in da ljudstvo sploh po teh starih pravicah o svojih potrebah bi še ziniti ne smelo. Ako tudi besedovanje imenovanih zborov je bilo nekako zakrito, se vendar po poprejšnih obravnavah in po časnikih vladajočih strank teh zborov dobro vé, kam ta ali uni zbor namerjava.

Pobožni Tiroinci se bojé luteranov, in tirjajo, da bi stari deželni zapahi naselitev krivoverskih ptujcev tudi za naprej jim branili; Čehi segajo po Moravskem, kot pritikljini „korune česke,“ zraven bi pa tudi Nemce na Pemskem še dalej radi česljali; Poljaki, rojeni plemenitniki, želijo še dalej čez bolj pohlevne Rusine gospodariti, in kakor ste v „Novicah“ brali, je v galicijskem zboru vsega več kakor sloge slovanske; Slovencam na Kranjskem tiste stare zgodovinske deželne pravice nič prav niso po volji, kir bi si radi Slovence na spodnem Štajarskem in z njimi za doto ondotno „kislavo“ v lep priboljšek deželnih dohodkov pridobili, za štajarske Nemce jim ni mar, tudi Goričani in Istrijanci bi se imeli jim pri-

družiti, kaj bi pa z Lahi na Isterskem in Goriškem začeli, za ktere tud ne marajo, sam Bog ve!

Pri takih navkriž-mislih bi toraj slovansko-tirolska sloga mogočno in edino Avstrijo javalne sozidala.

Pri vsakem zidanji je mojstra potreba, kateri celo stavbo vodi. Zidarjem, tesarjem, drugim umetnikom in pomagavcam je po njih vednosti in umetnosti lepa priložnost dana, vsakemu po svojem delu kaj prav izverstnega na dan spraviti, pa glavni obris cele stavbe mora po gotovih razmerah načertan biti; če bi vsak zidar, vsak pomagavec obris poslopja po svoji glavi prenarejal, bi bilo to zopet zidanje babilonskega turna.

Kranjski deželni zbor je v prevdarek vladnega pisma zastran volitev v državni zbor sedem odbornikov iz svoje srede zbral. Nobeden od deset poslancov velic posestnikov v ta odbor ni bil zvoljen, narodnjaki velikodušno mislijo, tacih mož, ki znami ne glasujejo, tudi v odborih nočemo.

Osem celih dni je pretresovanje vladnega pisma terpelo. Med tem je večina deželnih poslancov praznovala, pa da bi se dragi čas popolnoma ne tratil — kir vsak dan deželnega zborovanja blizo 200 goldinarjev veljà, ktere ljudstvo plačuje — je zbor razun družih malenkost tudi nasvet viteza Gariboldita zaslišal in ga odobril, da namreč za naprej ne bo več „Landtag“ v sedajni lepi dvorani, kjer so od nekdej kranjski poslanci zborovali, in za ktere uravnavo se je pred 6 leti 3000 goldinarjev iz deželnega zaklada plačalo, temuč da se v „reduto“ preseli, ktera je dozdej več del le za godbo, ples in o pustu tudi za šemarije bila. Pri tej preselitvi bi pač trebalo za kakih tavžent goldinarjev v žep ljudstva seči, pa za te stroške bodo poslušavci v reduti brez stisk sopli. Tudi se je v naglici sklenilo, deželno kaso vstanoviti. Koliko novih deželnih vradnikov pri tej novi napravi treba bo, koliko bo ljudstvo zanje plačalo, ni bilo nič dokazano; reklo se je, saj ima že vsako mesto, vsaka srenja, vsaka vas svojo kaso, mi potrebujemo deželno „blagajnico,“ da to opravlja, kar je dozdej „lontovška kasa“ proti plačilu letnih 1500 goldinarjev oskerbovala.

Zadnji dan letošnega zborovanja je bil napovedan, odbor za volitve v državni zbor je pa še zmiraj odlašal, če tudi njegovi sklepi že od začetka niso bili vganjke, kir so tam možje zvonec nosili, ki so se v slovansko-tirolskem shodu zavezali, tako ravnati,

kakor Čehi. Vendar je bilo treba več bolj natanjčnih razjasnil, in zadnje dni so neki po telegrafu med Ljubljano in zlato Prago švigale vprašanja in odgovori; vse to le zato, kir slovanska edinost tirja, da mi Kranjci ne smemo zase po svoji previdnosti izreči, kar naši deželi koristi, kar je v prid Avstrije in kir vse to v zlato Pragi bolj vedó. Slovanska edinost je sicer tirjala, da bi tudi kranjski zbor proti vladi ravno tako košato postopal, kakor česki zbor, pa to ni bilo varno, kir kranjski zvonček ne doní tak veličastno, kot česki zvon, in se je že neka črna meglica na obnebjí pokazala, iz ktere je poznej strela v česki zvon udarila; pa tudi nekteri odborniki niso hotli si priložnosti prestriči, svojo svečo v Dunajskem zboru na svetilnik natakmit, saj jo je dolgo časa domač polovnik zakrival.

Še le ta dan pred naznanvano zadno zborovo sejo se je poslancom izročilo odborovo poročilo. Možém nasprotné misli se potrební čas, ki ga je poprejšni zbor za vsako poročilo odmenil, ni dovolil, in vendar vsak vesten poslanec je zavezan, tako imenitno poročilo na bolj drobno sitice djati. Po odborovem nasvetu bi se imelo ponižno pisanje ali adresa presvitlemu cesarju pokloniti, zraven pa tudi volitev poslancev za Dunajski zbor z prideržki in zabranami spolniti. Le tà bi ne smel kaj gotovega o razpravi med Ogri in drugimi narodi, ali o prihodni vravnavi Avstrije skleniti; derzavni poslanci naj bi se lé pogovarjali, posvetovali, vladi poduke dajali, in po teh nasvetih naj bi presvitli cesar načert prihodne Avstrije napravili, in čez to posamezne deželne zборе zaslišali. Kaj bi se pa potlej zgoditi imelo, če bi ta načert vsem zboram neugoden bil, ali če bi ga Slovenci perterdili, Tirolci pa ne, tega povedati je imenovani odbor čisto pozabil.

Po tej poti pač ni mogoče, edino Avstrijo vstanoviti. Mislite si, da bi v naši deželi vsak kanton enega moža v dezelni zbor poslal, s tem prideržkam, da čez to, kar bodo tam zbrani možje nasvetovali, se bodo spet občine vsacega kantona zaslišale. To bi se pač le prazna slama mlatila, pitali bi Vas morebiti s stenografičnimi zapisniki polnih lepih besedi in gladkih govorov, pa iz take soržice bi se čudna moka mlela. Po tem načinu bi naj manjši vas do svojega čednika ne prišla, koliko manj pa bi se deželne postave in druge občekoristne naprave zgotovile.

Gospod dohtar Bleiweis so kot odborov poročevavec resnične besede izrekli: „Da Avstrija boleha, da zdravnikov potrebuje.“ V tem smo vsi ene misli, da Avstrija boleha, da zlo hira. Pa morebiti ravno zato hira, kir je dozdej že preveč zdravnikov imela, saj pravi prosto ljudstvo: Veliko zdravnikov, gotova smert. In glejte dohtar Bleiweis so kot poročevavec kakih petnajst zdravnikov za Avstrijo nasvetovali, in vsak taistih bi po svoji glavi, po svoji šegi z bolnico ravnal.

Odborovi poročevavec se je v svojem spisu in potem tudi v besedi ustave od 26. februarja 1861 nekako plašno ogibal, on je le druge cesarske patente povdarjal, v katerih je bilo naznanvano, kako je tačas vlada omahovaje mislila, se za naprej vesti, na tanjko določenih pravic pa v taistih ljudstvu ni podelila.

Odbor je popolnoma pozabil, da je kranjski deželni zbor pred šest leti dragoceno darilo ustave od 26. februarja 1861 z zvesto udanostjo, hvaležnega serca sprejel, da je zahvalnico cesarju poklonil, v kateri se en stavek takole glasi: „Cesarski diplom od „20. oktobra je pot ogladil k edinosti cesarstva, v ustavnih postavah od 26. februarja 1861 pa je ona zadobila svojo varnost, „to je v tistih postavah, ki še čedalje bolj utegnejo pravične postati pravim potrebam in terjatvam posameznih dežel, kakor se „je to že zgodilo v drugih deželah cesarstva avstrijanskega.“

On je dalej pozabil, da je deželni zbor leta 1864 možato tirjal, da naj vsak župan na Kranjskem na državno ustavo in na deželne pravice namesto prisege obljubo stori, in da se je narodna stranka tačas z vso zgovornostjo za zdaj nečislano ustavo poganjala.

On je pozabil, da ravno pod varstvom te ustave so narodnjaki v Ljubljanski srenji, v kupčijski zbornici in slednič v deželnem zboru prevago zadobili, in da se je njih zastopnik, kterege so memo drugih kot edinega narodnega odlikovali z drugimi državnimi poslanci iz Kranjskega celi čas državnega zborovanja na Dunaji pri vsih važnih sklepih ustavnega zbora vdeležil.

Če se je vlada zaviranja v izpeljavi ustave vkrivičila, to nima izgled biti zastopnikam ljudstva, kir bi potem vsako ministerstvo opiraje se na ravnanje zborov, z enako mero nestanovitnost nazaj plačati, in pravice ljudstva kratiti smelo, rekoč, té mi niso mar, one so bile pod drugimi ministri Vam podeljene.

Cesarski namestnik v kranjskem zboru je odborove nasvete zastran volitev državnih poslancev s tem odbijal, da volitve s pomoči ali prideržki bi poslance vezale, kar je po postavi prepovedano. Na ta ugovor je odbor po kratkem posvetovanji iz svojega poročila tiste besedice, ktere se prideržkov ali protesta tičejo, zbrisal in slovesno izrekel, da se imajo poslanci za Dunaj nepogojno voliti, pustil je pa celi protest zoper ustavnost sklicanega zbora v adresi na cesarja, katero je tudi večina deželnega zbora za svojo spoznala in odobrila.

Sklep kranjskega zbora od 28. februarja t. l. se toraj po domače takole glasi: Jest volim za sklicani zbor na Dunaji, ktereга pa za ustavnega ne spoznam, kteremu bodo toraj moji poslanci kot zvesti tolmači preponižne adrese vkljubovali.

Cesarjev odgovor na ta sklep je bilo razpuščenje poslancev. Sodite toraj sami, ali je to za cesarja se poganjati, ako se toliko zaželjena uravnava avstrijskega cesarstva na dolgo klop deželnega zborovanja odlaga, ako se ustavnemu zboru to odteguje, kar njemu gre; sodite sami, ali je odkrito ravnanje, proteste z eno roko pod klop metati, z drugo pa v preponižno adresu vtikati.

Na zastavi narodnega volilnega odbora se tudi lesketajo besede: „Vse za domovino!“

S tem klicam se Vam priporočajo poprejšni poslanci.

Koliko več verlih brambovcov domovina šteje, tem boljši za njo.

Kaj pa ona tirja od nas?

Naša domovina mora biti zdrav ud zdravega državnega telesa, in dobro bo za nas. Nje blagor se z blagrom cele Avstrije veže. Pravi domoljub je toraj tudi zvesti Avstrijanec. Njegova skerb je, skladati Avstrijo, ne pa jo rasečiti. Oslabljenje cesarstva pelje k njega razpadu. Vsak pošten Slovan živo čuti potrebo obstanka našega cesarstva; če Avstrija neha — cesar nas Bog obvari — tudi vez med avstrijskimi Slovani bi nehala, oni bi od vsih narodov naj bolj na razne koščke šli. Na Kranjskem bi bilo bojišče lakomnih sebigrabežev avstrijske dedšine. Naj prvi bi nesiti Taljan, od zadne nesrečne vojske naš bližni sosed na goriško-slovenski meji, po naši deželi segal, ona bi mu imela jadransko morje proti severu varvati.

Sedanji čas pa tudi tirja zedinjenje dušnih in telesnih moči. Le iz družjenih moči izvira bogastvo, se uterdi duševna in tudi

državna prostost ljudstva. Kranjska dežela sama zase svojim sinovam ne more vsega podati, česar po potrebah časa v svoj daljni napredek potrebujejo. Sami zase si sicer navadno pohišje v domači hiši poskerbimo, pa le v zvezi s krepko državo nam obilniši viri blagostanja tekó. Na deželne stroške bi se nikdar ne mogla železnica na Gorenškem izpeljati; brez državne pripomoči se ne bodo dale dolžnosti dežele iz zemljišne odveze pobotati; in kdaj bomo prišli do deželnega premoženja, nam od vlade prideržanega, če država Avstrija, od ktere ga tirjamo, v vednem notranjem prepiru do moči ne pride.

Toraj s klicam: „Vse za domovino“ naj se tudi vjema klic: „Ne pozabimo Avstrije.“

Naj se toraj zvesti sinovi domovine v lepi slogi za njeni blagor trudijo. Ona pozná le eno rodoljubje, le eno domoljubje, katero prosto vsih sebičnih nagibov le za občni blagor dela.

Temu nasprotva sebično ravnanje faistih, kateri so le zase in za svoje priveržence domoljubje v najem vzeli. Dober kup ga dobivate v njih zakladnicah posebno o volitvah v deželni zbor. Tačas so mreže rodoljubja povsod za Vas nastavljene.

Pazite toraj, ne dajte se premotiti. Kakor si bote postlali, bote poznej počivali. Izid sedanjih volitev bo bolj ali manj globoko v Vaš žep segal.

Poslanstvo za deželni zbor ni le častna služba, Vi svojemu poslancu izročite tudi blagor dežele, prihodnost Avstrije.

Le pri vsestranskem prevdarjanji raznih misel, raznih nasvetov se modre postave, se koristne naprave za ljudski blagor na dan spravijo.

Ogibajte se toraj mož, ktere že drugačna misel od njihove kakor gad piči.

Ne pošiljajte tacih, ki so do zdaj le svajo in nemir sejali, oni ne bodo nikdar Avstriji oljko mirú in sprave prinesli.

Varujte se kratkovidnih, katerim enodnevna slava njihove stranke več veljá, kakor blagor cele dežele, celega ljudstva.

